

Dariusz ZDONEK
Seweryn SPAŁEK
Politechnika Śląska
Wydział Organizacji i Zarządzania
Instytut Ekonomii i Informatyki

METODY OCENY DOSTĘPNOŚCI STRON INTERNETOWYCH I PROBLEMY ZWIĄZANE Z ICH WIARYGODNOŚCIĄ

Streszczenie. Celem artykułu jest przeprowadzenie analizy metod oceny dostępności stron internetowych. Na potrzeby tej analizy przedstawiono metody oceny stron internetowych, wyodrębniono cechy stron, wpływające na dostępność oraz powołano się na obowiązujące i przyszłe przepisy w zakresie oceny dostępności stron internetowych jednostek administracji publicznej. Przeprowadzona analiza pozwoliła na przedstawienie problemów wiążących się z wiarygodną i rzetelną oceną dostępności stron internetowych w świetle przyszłych przepisów w Polsce, obowiązujących od 2015 roku.

WEBSITE ACCESSIBILITY METHODS AND PROBLEMS WITH THEIR RELIABILITY

Summary. The aim of the present paper is to analyse the website accessibility methods. For the purpose of the analysis one presents the methods of website accessibility assessment, distinguishes the website features affecting their accessibility and refers to the current and future law concerning the accessibility of public administration websites. The conducted analysis allows describing the problems resulting from the reliable and trustworthy website accessibility assessment in the light of the provisions of the aforementioned Regulation which will enter into force in 2015 in Poland.

1. Wstęp

Na początku lat 90. W. Pearrow wraz z Rolfem Molichem [13] stworzyli listę 10 zasad heurystyki dla stron internetowych. Choć zasady te do dziś są uniwersalne, to ze względu na zmieniającą się ciągle technologię nie zawsze są wystarczające. Webmasterzy najczęściej zwracają uwagę na dwie pierwsze cechy strony WWW, tj. ładna i funkcjonalna. Pomijają za

to bardzo istotną cechę – dostępność. Liczba cech strony internetowej, składająca się na jej funkcjonalność jest spora, o czym świadczą pozycje literaturowe autorstwa: J. Nielsena [11], M. Pearrowa, J. Zeldmana [25], L. Rosenfelda i P. Morville'a [18]. Najbardziej niedocenianym elementem strony, który często jest pomijany lub wprowadzany tylko w ograniczonej części w ramach funkcjonalności jest dostępność. O ile dostępność strony może być traktowana powierzchownie w przypadku firmowych stron internetowych o niewielkiej liczbie odwiedzin, o tyle strony internetowe instytucji administracji publicznej powinny uwzględniać potrzeby osób niepełnosprawnych i spełniać określone w tym zakresie kryteria.

2. Metody oceny stron internetowych

Ocena strony internetowej jest zadaniem dosyć trudnym, pomimo ogłaszania dużej liczby różnego rodzaju konkursów na najlepszą stronę internetową [7]. Bardzo często przy ocenie stron internetowych dostępność traktuje się jako element funkcjonalności. Dzięki temu liczba kryteriów dostępności poddawana ocenie przez badacza zostaje ograniczona lub „gubi się” w ogromnej liczbie elementów, wpływających na funkcjonalność. Pomimo tego, że duża liczba tych samych elementów wpływa zarówno na funkcjonalność, jak i na dostępność, to według autorów powinno się oddzielić ocenę dostępności strony od jej funkcjonalności. Dostępność strony ma szczególne znaczenie dla osób niepełnosprawnych, a przy ogólnej ocenie strony internetowej, kładącej nacisk na funkcjonalność i estetykę, braki w zakresie dostępności mogą być niezauważalne.

2.1. Dostępność stron internetowych – definicja i standardy

Dostępność WWW (ang. web accessibility) to dziedzina wiedzy z zakresu interakcji człowieka z komputerem, zajmująca się problematyką tworzenia stron i serwisów internetowych, dostępnych dla jak najszerszego grona odbiorców, ze szczególnym uwzględnieniem osób niepełnosprawnych [21]. Dostępność serwisu internetowego oznacza stopień, w jakim może być on postrzegany, rozumiany i przeglądany przez wszystkich użytkowników, niezależnie od ich cech lub upośledzeń, a także niezależnie od właściwości używanego przez nich oprogramowania i sprzętu.

Instytucją pracującą nad standardem dostępności, zawierającym wskazania, które powinna spełniać dostępna strona jest konsorcjum W3C. Obecnie rekomendowaną wersją dostępności jest WCAG 2.0 (ang. Web Content Accessibility Guidelines 2.0) [20].

Wytyczne standardu WCAG 2.0 koncentrują się na 4 zasadach:

- Zasada 1 – Postrzeganie, tj. treść musi być widoczna.
- Zasada 2 – Funkcjonalność, tj. komponenty interfejsu zawarte w treści muszą być operacyjne.
- Zasada 3 – Zrozumiałość, tj. treść, a także sterowanie muszą być zrozumiałe.
- Zasada 4 – Kompatybilność, tj. zawartość stron powinna być wystarczająco silna, aby pracować z bieżącym i przyszłym oprogramowaniem użytkownika.

Istotnym elementem tego standardu są poziomy dostępności, w niektórych źródłach nazywane priorytetami [9]:

- Priorytet 1 (Poziom 1, Poziom A) oznacza, że twórca stron internetowych musi spełnić wymogi tego punktu kontrolnego.
- Priorytet 2 (Poziom 2, Poziom AA) oznacza, że twórca stron internetowych powinien spełnić wymogi tego punktu kontrolnego.
- Priorytet 3 (Poziom 3, Poziom AAA) oznacza, że twórca stron internetowych może spełnić wymogi tego punktu kontrolnego.

2.2. Metody oceny dostępności strony internetowej

Ocena dostępności strony internetowej znana jest często pod pojęciem audytu dostępności. Z jednej strony mamy bardzo wiele firm internetowych oferujących taką usługę odpłatnie, a z drugiej nie ma jednej, uniwersalnej metody przeprowadzania takiego audytu. Najczęściej usługa ta polega na szczegółowej analizie strony internetowej pod względem standardów WCAG 2.0 i przedstawieniu zleceniodawcy raportu, w którym są wymienione w punktach elementy strony, które powinny zostać poprawione. Takie badanie jest jednak kosztowne i czasochłonne. Drugim problemem jest fakt, że nie ma oficjalnego organu państwowego uprawnionego do tego typu audytów. Stąd każda nawet najmniejsza firma może takie badanie przeprowadzić bez żadnych uprawnień i konsekwencji.

Zupełnie inną metodą badania dostępności strony internetowej jest skorzystanie z walidatorów dostępności. Przykładem takich walidatorów mogą być Total Validator Tool [23] lub Fujitsu Web Accessibility Inspector [24]. Badanie dostępności strony takimi walidatorami jest zautomatyzowane, bardzo szybkie, ale nie jest w stanie sprawdzić wszystkich elementów, wpływających na dostępność. Często badając jedną i tę samą stronę różnymi walidatorami otrzymujemy inną liczbę błędów, pomimo zastosowania tych samych kryteriów.

W badaniu dostępności stron internetowych wykorzystuje się również metody eksploracyjne, inspekcyjne w postaci wywiadów i obserwacji oraz metody testów z użytkownikami [10]. Takie badanie jest jednak bardzo czasochłonne, kosztowne oraz bardzo subiektywne.

Ponieważ nie istnieje jedna, uniwersalna metoda przeprowadzania audytu dostępności strony internetowej i nie są określone w Polsce żadne prawne konsekwencje z niestosowania standardów dostępności, to badania takie przeprowadza się niezwykle rzadko lub wcale. Firmy i instytucje publiczne skupiają się bardziej na wyglądzie strony lub w niektórych przypadkach na jej funkcjonalności niż na aspektach związanych z dostępnością

Niemniej jednak warto zauważyć, że wkrótce może się to zmienić. W Dzienniku Ustaw bowiem ukazało się Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności, minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych [1]. Stanowi ono ważny krok w uporządkowaniu rządowej infrastruktury informatycznej, w tym także w kwestii związanej z dostępnością stron internetowych urzędów administracji publicznej. Rozporządzenie zobowiązuje podmioty realizujące zadania publiczne, czyli m.in. ministerstwa, urzędy wojewódzkie, urzędy miast i gmin, policję, straż, szpitale itd. do dostosowania serwisów WWW do standardu WCAG 2.0, z uwzględnieniem poziomu AA, określonych w załączniku nr 4 do ww. rozporządzenia.

2.3. Kryteria dostępności

Kryteria dostępności określone w załączniku nr 4 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności, minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych zawierają 36 wytycznych.

Warto się przyjrzeć tym wymaganiom, gdyż wszystkie strony instytucji administracji publicznej powinny się do nich dostosować w okresie do 3 lat od dnia wejścia niniejszego Rozporządzenia w życie. Należy również zauważyć, że dla poszczególnych wymagań są określone poziomy, które należy spełnić, aby strona była dostępna. Obawiamy się jednak, że stron, które spełnią wszystkie te wymagania nie będzie wcale lub będzie bardzo niewiele. Przedstawione wymagania są raczej wytycznymi zasad projektowania dostępnej strony, a nie parametrami oceny dostępności strony internetowej.

**WYMAGANIA *Web Content Accessibility Guidelines* (WCAG 2.0) DLA SYSTEMÓW TELEINFORMATYCZNYCH
W ZAKRESIE DOSTĘPNOŚCI DLA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH**

W systemie teleinformatycznym podmiotu służącym do realizacji zadania publicznego należy zapewnić spełnienie następujących wymagań:

Lp.	Zasada	Wymaganie	Pozycja w WCGA 2.0	Poziom
1.	Zasada 1 – Postrzeganie	Wymaganie 1.1	1.1.1	A
2.		Wymaganie 1.2	1.2.1	A
3.			1.2.2	
4.			1.2.3	
5.		Wymaganie 1.3	1.3.1	A
6.			1.3.2	
7.			1.3.3	
8.		Wymaganie 1.4	1.4.1	A
9.			1.4.2	AA
10.			1.4.3	
11.			1.4.4	
12.			1.4.5	
13.	Zasada 2 – Funkcjonalność	Wymaganie 2.1	2.1.1	A
14.		Wymaganie 2.2	2.1.2	A
15.			2.2.1	
16.		Wymaganie 2.3	2.2.2	A
17.		Wymaganie 2.4	2.3.1	A
18.			2.4.1	A
19.			2.4.2	
20.			2.4.3	
21.			2.4.4	
22.		2.4.5	AA	
23.	2.4.6			
24.	2.4.7			
25.	Zasada 3 – Zrozumiałość	Wymaganie 3.1	3.1.1	A
26.		Wymaganie 3.2	3.1.2	AA
27.			3.2.1	A
28.			3.2.2	AA
29.			3.2.3	
30.		3.2.4	A	
31.		3.3.1		
32.		3.3.2		
33.		3.3.3		
34.		Wymaganie 3.3	3.3.4	AA
35.	Zasada 4 – Kompatybilność	Wymaganie 4.1	4.1.1	A
36.			4.1.2	

Rys. 1. Wymagania WCAG 2.0 dla Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności

Fig. 1. WCAG 2.0 Requirements in the Regulation of the Council of Ministers on 12th April 2012 on the National Interoperationality Framework

WCAG 2.0 to dokument, który zawiera wskazówki na temat tego, jak budować serwisy internetowe dostępne dla wszystkich. Ponadto, WCAG 2.0 sam w sobie jest bardzo zwięzły. Zawiera tylko uniwersalne zalecenia, które czasem trudno zastosować bezpośrednio. Dlatego towarzyszą mu dwa szczegółowe dokumenty uzupełniające – Understanding WCAG 2.0 oraz Techniques for WCAG 2.0, które po wydrukowaniu zajmują już blisko tysiąc stron. Ten fakt może być jedną z przyczyn tego, że niewielu twórców serwisów internetowych zna WCAG choćby pobieżnie. W konsekwencji, ogromna większość serwisów nie spełnia nawet

minimalnych wymagań tej dokumentacji. Nie jest możliwe, by przeciętny twórca serwisów internetowych mógł poświęcić wiele czasu na czytanie WCAG 2.0 [15]. Dlatego też, aby ułatwić im pracę na całym świecie powstają setki streszczeń WCAG 2.0, które zawierają najważniejsze wskazówki, co do budowy stron dostępnych dla osób niepełnosprawnych.

2.4. Elementy stron internetowych poddawane ocenie pod kątem dostępności wg standardu WCAG 2.0

Bardzo ciekawą listę elementów i wytycznych poddawanych analizie przy ocenie dostępności stron internetowych zaproponowano w ramach projektu współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego pt. „Wsparcie osób niepełnosprawnych w swobodnym dostępie do informacji i usług zamieszczonych w Internecie” [14]. Wśród tych 25 elementów znalazły się takie elementy, jak [15]:

- Kod serwisu powinien być zgodny ze standardami i nie powinien korzystać z tabel jako elementu konstrukcyjnego strony.
- Serwis powinien być dostępny w przeglądarkach i urządzeniach z wyłączoną obsługą CSS.
- Kontrast kolorystyczny wszystkich elementów przekazujących treść (tekstów, linków, banerów) lub funkcjonalnych musi mieć stosunek jasności tekstu do tła co najmniej 4,5 do 1,

W ramach tego projektu przeanalizowano 200 stron internetowych wybranych instytucji publicznych (w szczególności centralnych i wojewódzkich) oraz organizacji pozarządowych, działających na rzecz osób niepełnosprawnych. W ramach tego projektu wydano również podręcznik dostępny online za darmo [12] na temat dostępności stron internetowych. Omawiane w podręczniku przykłady przeanalizowanych stron internetowych pokazują jak wiele jest jeszcze do zrobienia w tym zakresie. Autorzy publikacji zwrócili też uwagę, że obecny poziom dostępności przeanalizowanych serwisów internetowych instytucji administracji publicznej jest słaby i nie znaleziono żadnego serwisu, który spełniałby wszystkie wymagania dostępności poziomu A.

W ramach tegoż projektu Dominik Paszkiewicz zaproponował również minitest dostępności własnej strony internetowej [8]:

- Czy wszystkie tytuły stron i podstron mają sens – wskazują jasno, jakie informacje zostały na niej umieszczone?
- Czy każda podstrona ma nagłówki, są one zrozumiałe i przekazują strukturę strony?
- Czy nawigacja po stronie jest łatwa dla osób skanujących treść wzrokiem i tych, korzystających z programów czytających?

- Czy odnośniki mają proste, zrozumiałe i krótkie nazwy i prowadzą do konkretnego miejsca?
- Czy stronę można swobodnie obsługiwać z poziomu klawiatury, bez użycia myszki?
- Czy podpisy pod zdjęciami opisują to, co faktycznie zostało na nich przedstawione?
- Czy odnośniki graficzne prowadzące do sekcji serwisu są prawidłowo opisane tekstem alternatywnym?
- Czy tekst wszystkich stron serwisu ma odpowiedni kontrast do tła?
- Czy teksty umieszczone na stronie podzielone są na akapity?
- Czy teksty na stronie nie są wyjustowane do prawej strony?

Jeżeli na wszystkie pytania odpowiedź brzmi „Tak”, to można przypuszczać, że strona jest dostępna dla osób niepełnosprawnych.

Interesującym dokumentem, dostępnym w Internecie jest 12-stronicowa lista kontrolna zaleceń dotyczących dostępności, opracowana przez Fundację Widzialni na podstawie standardu WCAG 2.0 [9] (rys. 2).

Percepcja		
Zawartość strony powinna być dostępna (być perceptywna) dla zmysłów wzroku, słuchu i/lub dotyku.		
Wytyczna 1.1. Alternatywy tekstowe. Zapewnij alternatywy w postaci tekstu dla każdej informacji nietekstowej.		
Kryterium sukcesu	Poziom	Zalecenie
1.1.1 Informacja nietekstowa	A	<ul style="list-style-type: none"> • Wszystkie zdjęcia, przyciski graficzne formularzy oraz obszary aktywne map graficznych będą posiadały odpowiedni tekst alternatywny. • Grafiki nie przenoszące znaczenia, czy to dekoracyjne, czy też z informacją już przekazaną za pomocą tekstu, będą miały pusty tekst alternatywny (<code>alt=""</code>) lub będą zamieszczone jako tła graficzne za pomocą CSS. Wszystkie grafiki będące linkami będą posiadały opisowy tekst alternatywny. • Informacje ekwiwalentu alternatywnego dla złożonych grafik będą prezentowane na osobnej stronie (podlinkowanej lub powiązanej za pomocą <code>longdesc</code>). • Przyciski formularzy będą miały nazwy (<code>value</code>) opisowe. • Elementy formularzy będą posiadały załączone etykiety tekstowe (<code>label</code>) lub, gdy nie jest możliwe ich użycie, informację

Rys. 2. Lista kontrolna zaleceń WCAG 2.0 opracowana przez „Fundacja Widzialni”
 Fig. 2. Check list of WCAG 2.0 requirements prepared by the “Fundacja Widzialni”

Na podstawie kontroli zaleceń z listy kontrolnej, Fundacja Widzialni nadaje certyfikat „Strona internetowa bez barier” (rys. 3).

Rys. 3. Certyfikat „Strona internetowa bez barier” nadawany przez „Fundację Widzialni”
 Fig. 3. Certificate „websites without barriers” granted by the “Fundacja Widzialni”

Fundacja Widzialni została powołana przez internetową, prywatną firmę IArt z Częstochowy, która ma duże doświadczenie w projektowaniu serwisów internetowych dla różnych instytucji publicznych i firm komercyjnych [3].

Prowadzone przez Fundację Widzialni i Agencję IArt rankingi dostępności stron internetowych opierają się najczęściej na ocenie punktowej, na podstawie której dokonywana jest ocena słowna (niedostateczna, dostateczna, dobra, bardzo dobra) [16], [17] (rys. 4).

Tabela z wynikami

	I część	II część	Suma
ZTM Warszawa	8	23,3	31,3
MPK Kraków	7	22	29
MPK Łódź	5	18,4	23,4
MPK Wrocław	4	15,7	19,7
ZTM Poznań	6	21	27

Skala ocen

Maksymalna liczba punktów jakie serwis mógł zdobyć w badaniu wynosiła 46 punktów

Serwisy zostały ocenione w skali ocen od 2 do 5

0 - 23 punktów - ocena niedostateczna
 24 - 36 punktów - ocena dostateczna
 37 - 43 punktów - ocena dobra
 44 - 46 punktów - ocena bardzo dobra

Rys. 4. Ranking dostępności strony WWW przewoźników miejskich, część 1 [17]
 Fig. 4. Website accessibility ranking of websites of urban transport services, part 1 [17]

Najczęściej badanie składa się z dwóch części:

W pierwszej w skali od 0 do 2 oceniane są następujące elementy:

- odpowiedniki tekstowe dla elementów graficznych i animacji,
- etykiety i grupowanie pól formularzy,
- użycie elementów nagłówka,
- użycie elementów list,

- kontrast tekstów i tła,
- jednoznaczne tytuły stron,
- sens odnośników poza kontekstem,
- obsługa z poziomu klawiatury i widoczność zaznaczenia,
- bezpośredni dostęp (skip links),
- wyszukiwarka, mapa stron,
- dodatkowe ułatwienia (zmiana kontrastu, powiększanie czcionek, język migowy),
- poprawność X(HTML),
- poprawność CSS.

W drugiej w skali od 0 do 3 oceniane są przez osoby niepełnosprawne następujące elementy:

lp.	Elementy	Punktacja
1	Tytuł strony	0 - brak tytułu, 1 - tytuł jest, ale nie merytoryczny, 2 - tytuł merytoryczny
2	Poprawne opisy nagłówków	0 - brak nagłówków, 1 - nagłówki są, ale źle opisane, 2 - poprawnie opisane nagłówki
3	Odpowiedniki tekstowe dla elem. graficznych	0 - brak odpowiedników, 1 - są, ale nie merytoryczne, 2 - odpowiedniki merytoryczne
4	Kontrast pomiędzy tłem strony a tekstem	0 - zły kontrast, 1 - dobry kontrast
5	Odpowiednio opisane linki	0 - linki nie są opisane, 1 - linki są opisane, ale nie merytorycznie, 2 - poprawnie, merytorycznie opisane linki
6	Opisane pola formularzy	0 - brak opisanych pól formularzy, 1 - pola formularzy opisane poprawnie
7	Jednolitość stylów czcionek	0 - niejednolite style czcionek, 1 - jednolite style czcionek
8	Ocena trudności tekstu	0 - treść w większości niezrozumiała dla osób niesłyszących, 1 - treść częściowo zrozumiała, 2 - treść zrozumiała dla osób niesłyszących
9	Ogólne wrażenie	0 - bardzo złe, 1 - poprawne, 2 - dobre, 3 - bardzo dobre

Rys. 5. Ranking dostępności strony WWW przewoźników miejskich, część 2 [17]

Fig. 5. Website accessibility ranking of websites of urban transport services, part 2 [16]

W drugiej części również przygotowuje się 5 zadań do wykonania na stronie przez osoby niepełnosprawne, tj.:

- Sprawdź ceny biletów jednorazowych z ulgą przysługującą osobom niepełnosprawnym.

- Znajdź „Regulamin przewozu (osób, zwierząt i rzeczy)” i przeczytaj § 1.
- Sprawdź dostępność rozkładów jazdy na stronie głównej.
- Wykorzystując dane kontaktowe wyślij zapytanie na adres mailowy ogólny – o treści: „Witamy, to jest wiadomość testowa wysłana w wyniku badania Państwa serwisu WWW przeprowadzonego przez (...)”.
- Wykorzystując wyszukiwarkę znajdź informacje o osobach niepełnosprawnych.

Każde z zadań zostaje ocenione według skali:

- 0 punktów – niemożliwe odnalezienie informacji,
- 1 punkt – odnalezienie informacji możliwe, ale utrudnione,
- 2 punkty – szybkie i łatwe odnalezienie informacji.

Przykładów takich lub podobnych badań można znaleźć w Internecie bardzo dużo. Wykorzystywano w nich różne metody badawcze; począwszy od obserwacji i wywiadu z osobą niewidomą, korzystającą z czytników ekranowych takich jak JAWS [5] i WindowsEyes [22], przez zastosowanie walidatorów poprawności kodu źródłowego strony internetowej, a skończywszy na ocenie słownej niezależnych ekspertów, zajmujących się projektowaniem stron internetowych [6, 19]. Praktycznie w ogromnej większości tych badań nie uzyskiwano maksymalnej liczby punktów. Czy to oznacza, że większość serwisów poddawanych ocenie nie była dostępna dla osób niepełnosprawnych? Odpowiedź nie jest jednoznaczna i prosta. We wszystkich tych badaniach można zauważyć dużą różnorodność i dowolność wykorzystywanych metod badawczych oraz indywidualność w doborze elementów strony poddawanych ocenie. Do każdego z tych badań można mieć zatem zastrzeżenia, co do doboru i wagi poszczególnych ocenianych elementów strony.

3. Dobór własnej metody oceny dostępności strony internetowej

Pozostaje więc problem jak dokonać oceny dostępności strony w sposób szybki, mało kosztowny, wiarygodny i jednoznaczny, określający, czy serwis jest dostępny dla osób niepełnosprawnych wg Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności. Nie jest niestety możliwe dokonanie oceny w krótkim czasie, małym kosztem i z wysoką dokładnością. Są to parametry, które się nawzajem wykluczają. Zasadniczym pytaniem w ocenie dostępności jest czy wszystkie zalecenia dostępności powinny zostać spełnione i jak sprawdzić czy jest to spełnione. Czy ocena dostępności musi być bardzo dokładna?

Uważamy, że ocena dostępności powinna zostać przeprowadzana w sposób centralny w postaci walidatora wspomaganego pracą ekspertów, wydających odpowiedni i uznawany certyfikat dostępności. Takie rozwiązanie wydawałoby się bardzo wiarygodne, szybkie i tanie.

Dzięki temu instytucje administracji publicznej mogłyby sprawdzić online dostępność własnych stron internetowych. Witryna internetowa, spełniająca określone warunki

dostępności otrzymywałaby certyfikat potwierdzony przez autoryzowaną jednostkę centralną. Brak takich mechanizmów powoduje, że instytucje administracji publicznej, a także firmy tworzące strony dla tych instytucji nigdy nie będą miały pewności, czy ich strona spełnia wymagania dostępności określone w Rozporządzeniu Rady Ministrów.

Dopóki jednak nie ma takiej możliwości i opracowanej metody każda firma i instytucja publiczna może przeprowadzić własne wstępne badania dostępności, w zależności od potrzeb i możliwości finansowych przeprowadzając następujące kontrole:

A. Kontrola dostępności własnej witryny na poziomie podstawowym obejmowałaby:

- 1) Sprawdzenie poprawności strony wg standardu WCAG 2.0 za pomocą walidatorów typu TotalValidator, Fujitsu Web Accessibility Inspector lub innego.
- 2) Przeanalizowanie strony pod kątem występowania wybranych losowo kilku najważniejszych, podstawowych parametrów dostępności WCAG 2.0. Mogą to być np:
 - Sprawdzenie czy istnieje możliwość zmiany rozmiaru tekstu do 200% bez utraty zawartości lub funkcjonalności (Zalecenie 1.4.4 Poziom AA).
 - Sprawdzenie czy istnieje możliwość zwiększenia kontrastu strony (Zalecenie 1.4.3 Poziom AA).
 - Sprawdzenie występowania na stronie wyszukiwarki i mapy stron.
 - Sprawdzenie występowania odpowiedników tekstowych dla elementów graficznych i animacji.
 - Sprawdzenie czy wszystkie tytuły stron i podstron mają sens – wskazują jasno jakie informacje zostały na niej umieszczone.

B. Kontrola dostępności witryny na poziomie rozszerzonym obejmowałaby:

- Zlecenie audytu dostępności wiarygodnej firmie świadczącej tego typu usługi w Internecie i uzyskanie od niej gwarancji zgodności witryny z zaleceniami standardu dostępności WCAG 2.0, wymaganymi przez Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności lub sprawdzenie poprawności witryny za pomocą profesjonalnych walidatorów online dostępności (np. <http://www.utilitia.pl>) oraz przeanalizowanie tych wyników pod kątem zgodności z wymaganymi dostępności, określonymi przez Rozporządzenie Rady Ministrów [1].

Część ekspertów [12] udowadnia, że dostępność stron internetowych na etapie projektowania i budowy serwisu internetowego nic nie kosztuje. Z tym stwierdzeniem nie do końca się można zgodzić, ponieważ zapewnienie dodatkowych elementów poprawiających dostępność wnosi pewną, dodatkową wartość strony, co jednocześnie podnosi nieznacznie koszt tworzenia takiej strony. Ważne natomiast jest to, aby przy zleceniu budowy nowej strony dowolnej instytucji administracji publicznej decydenci umieszczali już w specyfikacji zamówienia zapis, że przedmiot zamówienia (serwis internetowy) musi być zgodny ze

wszystkimi wytycznymi WCAG 2.0 na poziomie AA, określonymi w załączniku nr 4 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności.

Tworząc lub zmieniając dowolny serwis internetowy już teraz należy zwracać uwagę na dostępność, która niewiele kosztuje, a bardzo pomaga osobom niepełnosprawnym w korzystaniu z zasobów Internetu.

4. Podsumowanie

Problemy z dostępnością są niedostrzegane przez pełnosprawnych użytkowników Internetu, którzy korzystają ze standardowych przeglądarek internetowych. Najwięcej jest pełnosprawnych użytkowników Internetu i najczęściej to oni przeglądają strony WWW. Problemy z dostępnością pojawiają się grupie osób niepełnosprawnych, która korzysta z niestandardowych narzędzi do przeglądania treści WWW. Problem dostępności bardzo dobrze został przedstawiony na filmach na stronie firmy Janmedia [4] oraz Fundacji Widzialni [2], gdzie osoby niepełnosprawne prezentują działanie programu WindowsEyes. Wypowiadają się również o problemach dostępności informacji na przedstawionej im do analizy stronie internetowej. We wszystkich wypowiedziach można usłyszeć jak dużą rolę odgrywa Internet w życiu osób niepełnosprawnych. Dlatego tak ważna jest dostępność stron internetowych, zwłaszcza instytucji użytku publicznego. Ważne jest również opracowywanie metod i narzędzi do wiarygodnej oceny dostępności takich stron. W Polsce próby dokonywania ocen serwisów internetowych opierając się na własnych metodach i narzędziach prowadzi już wiele firm internetowych oraz instytucji. Można jednak we wszystkich tych rozwiązaniach doszukać się sporego subiektywizmu ocen. Problem ten występuje często nie tylko w przypadku oceny stron internetowych; pojawia się on również w wielu innych dziedzinach, gdzie prowadzone są różnego rodzaju konkursy oceniane punktowo przez ekspertów. Pomimo tego, że wszędzie określone są czynniki, które powinno brać się pod uwagę, to i tak wyniki poszczególnych badań różnią się między sobą. Dlatego zadaniem nadrzędnym instytucji i firm zajmujących się dostępnością stron nie jest ocena, ale przede wszystkim rozpowszechnianie tej problematyki wśród programistów i osób zarządzających zawartością stron internetowych.

Należy, więc dążyć nie tylko do opracowania standardów dostępności obowiązujących na stronach instytucji administracji publicznej, ale również do ujednoczenia metod badawczych prowadzonych ocen. Niezwykle ważne jest również określenie minimalnego, dopuszczalnego poziomu dostępności stron instytucji administracji publicznej oraz uregulowań prawnych w przypadku niedostosowania się do tego minimalnego poziomu. Bez takich zapisów prawnych rozporządzenie [1] może nie być w ogóle egzekwowane przez instytucje administracji publicznej.

W ostateczności powinno się dążyć do opracowania jednej uniwersalnej i akceptowalnej metody oceny stron internetowych instytucji administracji publicznej, w której punktem wyjścia mogą być wymagania przedstawione załączniku nr 4 rozporządzenia [1] i propozycje metod oceny dostępności witryn internetowych zaprezentowane w niniejszym artykule.

Bibliografia

1. Dziennik Ustaw RP. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności (16.05.2012).
2. Fundacja Widzialni. Film pt: Internet jest dla wszystkich
<http://widzialni.eu/index.php?p=sd&id=78&action=show> (28.06.2012 r.).
3. IArt – Agencja internetowa: Informacje ogólne, <http://www.iart.pl/csr-iart> (28.06.2012 r.).
4. Janmedia: Film dokumentalny pokazujący, jak z Internetu korzystają osoby niewidome.
http://www.janmedia.pl/publikacje/film_dokumentalny_dostepnosc.xml (27.05.2011).
5. Jaws: <http://www.freedomscientific.com/products/fs/jaws-product-page.asp> (1.06.2011).
6. Karwatka T., Kępski T., Wartecki D.: Podsumowanie badania dostępności serwisów internetowych najpopularniejszych partii politycznych. Wrocław 2007.
http://www.janmedia.pl/publikacje/raport_dostepnosc_stron_partii.xml (16.05.2011)
7. Konkursy - organizatorzy konkursów na najlepszą stronę internetową:
<http://www.polskiinternet.org.pl>,
<http://www.goldenwebawards.com>, <http://zse.seg.org.pl>, <http://www.webstarfestival.pl>
(16.06.2011).
8. Konferencja: Dostępne strony www – dziś i jutro; 18 stycznia 2012 - Relacja z konferencji:
http://dostepnestrony.pl/dostepne-strony-www_dzis-i-jutro/, Warszawa 2012.
9. Lista kontrolna standardu WCAG 2.0: Fundacja Widzialni.
http://widzialni.eu/container/WCAG_2.0_lista_kontrolna_WebAim.pdf (28.06.2012 r.).
10. Maliszewski M.: Metody badania użyteczności, <http://usability.edu.pl/metody-badania-uzytecznosc/> (5.06.2012).
11. Nielsen J.: Funkcjonalność stron WWW: 50 witryn bez sekretów. Helion, Gliwice 2006.
12. Paszkiewicz D.: Dostępne strony. Dostępność serwisów internetowych - podręcznik na temat dobrych rozwiązań w projektowaniu dostępnych serwisów internetowych dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności, <http://dostepnestrony.pl/do-pobrania/>. Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Warszawa 2011.

13. Pearrow M.: Funkcjonalność stron internetowych. Helion, Gliwice 2002, s. 128-136.
14. Wsparcie osób niepełnosprawnych w swobodnym dostępie do informacji i usług zamieszczonych w Internecie: Projekt współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego (28.06.2012).
15. WCAG 2.0 w skrócie; Blog w ramach projektu „Wsparcie osób niepełnosprawnych w swobodnym dostępie do informacji i usług zamieszczonych w Internecie” <http://dostepnestrony.pl/wcag-2-0-w-skrocie/> (28.12.2011 r.)
16. Ranking dostępności: E-koleje nieprzygotowane na niepełnosprawnych; Fundacja Widzialni, <http://widzialni.eu/index.php?p=new&idg=mg,116&id=45&action=show> (28.06.2012 r.).
17. Ranking dostępności: Strony www przewoźników miejskich, Fundacja Widzialni: <http://widzialni.eu/index.php?p=new&idg=mg,116&id=44&action=show> (28.06.2012 r.).
18. Rosenfeld L., Morville P.: Architektura informacji w serwisach internetowych. Helion, Gliwice 2003.
19. Wiśniewski K., Błaszczak A., Błaszczyk, Wróblewski M.: Raport Rzecznika Praw Obywatelskich, Dostępność witryn internetowych instytucji publicznych dla osób niewidomych, Warszawa 2010 r.
20. Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.0 <http://www.w3.org/TR/WCAG20> (24.05.2011).
21. Wikipedia: Dostępność <http://pl.wikipedia.org> (20.05.2011).
22. Windows Eyes Aplikacja <http://www.gwmicro.com/window-eyes> (1.06.2011).
23. Walidator: Total Validator <http://www.totalvalidator.com> (16.6.2011).
24. Walidator: Web Accessibility Inspector <http://www.fujitsu.com/global/accessibility/assistance/wi/download.html> (16.6.2011).
25. Zeldman J.: Projektowanie serwisów WWW. Helion, Gliwice 2007.

Abstract

Companies and entities performing public task in various ways use the Network to promote their products and services. Some of them employ it only to a minimum extent, whereas others devote vast amounts of money to Internet promotion. The most popular form of the promotion is creating one's own website. Regardless of the purpose of a given website, it should look nice, be functional and accessible. However, the objective assessment of a website of a company or an entity performing public tasks poses serious problems.

Therefore, the purpose of the present paper is to analyse the applied website accessibility assessment methods. For the purpose of the analysis the first part of the paper concentrates on the term of website accessibility and the role it plays in the life of the disabled.

Further part of the article is focused on the determination of criteria affecting accessibility according to the world's standard WCAG 2.0. One also touches upon legal aspects and observable changes, in particular in the Regulation of the Council of Ministers on 12th April 2012 on the National Interoperationality Framework.

Additionally, one carries out the analysis of the methods applied in website accessibility audits and points out the problems arising from the lack of the one universal method in Poland. In the last chapter the author made the attempt to prepare assumption for such a universal method on the basic and advanced level. The conducted analysis allowed to depict difficulties connected with trustworthy and reliable website accessibility assessment.